

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dissertationes De Actibus Humanis

Karchne, Simon

Augustæ Vindelicorum & Græcensis, 1716

§. II. De bonitate, & malitia morali ex circumstantijs in communi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39981

§ 82. Præter voluntarium directum ad honestatem actûs necessarium est motivum. Hoc secundum communioem est ipsa honestas materialis per *num.* 544. at secundum mea principia objectum formale cujusvis virtutis est proprius finis hujus indistinctus à bonitate absolutâ virtutis per *num.* 545. Porro finis virtutum est triplicis generis per *nu.* 546. estque cujusvis virtutis propriû ponere ali quod bonum ut finem suum.

Denum, ut actus sit honestus prærequiritur, ut nulla circumstantia mala vitiet actum; unde *num.* 547. dixi *versu claudo hunc &c.* finem proprium virtutis partialiter constitui per carentiam finis oppositi.

È contra ad malitiam actûs sufficere voluntarium, seu consensum indirectum ex Theologorum consensu. Constat *ex num.* 541. nec malum ut tale directè po-

test intendi: *nemo* inquit D. Dionysius *Intendens malum operatur*, quapropter secundum omnes occidens in loco Sacro, peccans cum consanguinea præter homicidium, & fornicationem in primo casu Sacrilegium, in secundo incestum contrahit; etsi nec irreverentiam loci Sacri nec commixtionem cognati Sanguinis positive intendat: sed sufficit, quod præcognoscat ejusmodi circumstantias attingere objectum; quale objectum in primo casu est occisio externa, in secundo ipsa copula.

Nec ad malitiam imputandam contra quamcunque virtutem necesse est moveri à malitia actûs mali, aut à fine vitij oppositi, ad quod spectat actus malus, sed ex quocunque motivo ponatur actus, omnis hujus prævisa malitia imputatur ad peccatum per *num.* 541.

§. II.

De bonitate, & malitia morali ex circumstantijs in Communi.

§ 83. **Q**uæres primo: quid, & quoruplex sit circumstantia?

Respondeo ad primum: circumstantia Theologicè sumpta est accidens morale superveniens actio morali superveniens actui morali spectato secundum suum esse proprium specificum, sive substantiale, & primarium: descriptio hæc colligitur ex *num.* 580.

Resp. ad secundum: circumstantias esse multiplices. Primo, aliæ se tenent ex parte actûs, aut potentiæ: ut duratio actûs, modus, quò fit, ut major, aut minor libertas, intensio, vel remissio, facilitas, vel difficultas, resistentia potentiæ, vel inclinatio passionis, vel habitus ex frequentatis actibus acquisitus, major vel minor scientia, personæ dignitas e. g. gratia habitus-

ualis. Secundo alia se tenent ex parte objecti: ut conditio, seu status & qualitas personæ, major minore quantitas in Eleemosyna, & furto major, minore indigentia subiecti, circumstantia loci, temporis.

Inter priores, & has posteriores est hæc differentia: quod priores se tenentes ex parte actus semper bonitatem, aut malitiam actus augeant, vel minuunt; posteriores verò non semper augent bonitatem, vel malitiam, sed aliquando, & aliquando non: augent bonitatem, quando spectant ad idem objectum virtutis, ut major quantitas in Eleemosyna; malitiam vero, dum spectant ad idem vitium ut major quantitas in furto. Pleraque hæc circumstantia sunt generales, id est, communes peccatis omnibus. Tunc verò non augent intra eandem speciem, sed extendunt actum bonum, aut malum ad speciẽ alterius virtutis aut vitij, quando spectant ad virtutem diversam, ut vitium specie distinctum. Sic datio Eleemosynæ facta personæ sacræ, aut loco sacro non auget honestatem actus misericordiæ, sed transfert, ac superaddit novam speciem alterius virtutis, nempe Religionis; hujus enim sunt propria circumstantia sacreitas loci, aut personæ. Ut autem sic transferam circumstantia hæc debet esse motivum dationis, quo casu hæc circumstantia non est circumstantia novæ hujus speciei, sed objectum substantiale; est tamen circumstantia respectu actus misericordiæ, de cujus objecto formali est sublevatio miseræ egentis. Similiter circumstantia loci sacri, aut rei sacræ, ex quo aut quam quis furatur non auget furtum, sed malitiam ejus, quæ est contra justitiam. Transfert ad

vitium sacrilegij oppositum Religioni, Vasq. 1. 2. D. 30. n. 24.

Tertiò circumstantiæ sunt quædam aggravantes eandem speciem per n. 571. quædam verò mutantes speciem juxta Trid. Sess. 14. c. 5. & can. 7.

Quartò sunt aliquæ, quæ per accidens annectuntur operationi, aut per accidens ad eandem sequuntur. A similibus, nisi directè intenduntur, nulla malitia contrahitur, aliàs Christo prædicanti imputatæ fuissent blasphemix, & peccata Judæorum comitantia, vel consequentia: poscenti mutuum ab usurario non mutuato sine usura imputaretur usura, & sic plurima alia.

584. Quæres secundo: an circumstantiæ omnes actus humani, quæ tribuunt bonitatem, aut malitiam, debeant præcognosci, ac esse volitæ?

Respondeo negativè de tenentibus se ex parte actus interni Vasq. D. 57. n. 7. contra Amic. hic D. 14. num. 120. Unde nec debent esse volitæ, nisi exercitè; quatenus quævis volitio in actu exercito vult se ipsam per num. 6. Ratio: quia ipse actus interior non debet esse reflexè cognitus, ergo nec circumstantiæ tenentes se ex parte actus interioris saltem illæ, quæ ipsum attingunt, immediatè, & intrinsecè, ut circumstantia modi, major, vel minor intensio, libertas, dignitas personæ operantis, sæpe quis operatur actum dignum vitæ æternæ, esto ignoret se esse in gratia.

Econtra Respondeo affirmativè de tenentibus se ex parte objecti, seu actus externi, aut rei, aut personæ (circa quam versatur actus) ex recepta sententia Theologorum: quia actus externus quoad cir-

cumstantiam ignoratam non est voluntarius sic fornicans cum femina conjugata ignarus conjugij non est adulter, sed simpliciter fornicarius.

Dices: ergo concupiscens feminam ut sic praescindendo ab omni ejus qualitate coelibatus, & conjugij peccat peccato solius simplicis fornicationis. Illatum negat Sanch. *lib. 1. Mor. c. 8. num. 5.* quia, inquit, quantum est ex parte sui desiderij, fertur in feminam cujuscumque status sit, ergo exponit se periculo peccati ex circumstantijs feminæ desumendi; proinde peccato ejusdem speciei, cujus periculo se exponit, peccat, idem *num. 4.*

Respondeo probabilius affirmari à Tamb. *lib. 1. Decal. c. 1. §. 4. à nu. 14.* Ratio quod desiderium nequeat imbibere malitiam aliam præter existentem in mente, sed in casu illationis in mente existit sola malitia fornicationis, etsi non præcognoscat esse solutam, Sporer *p. 1. tr. 1. Proemiali c. 3. num. 20. in fin.*

Respondeo ad secundam quaesiti partem: circumstantiæ tenentes se ex parte objecti non possunt tribuere actu bono bonitatem, hanc augere, aut speciem ejus mutare, nisi directè volita: circumstantiæ autem augentes, aut mutant malitiam communiter sufficit esse indirectè voluntarias, sive volitas contra varias sententias apud Amic. *hic to. 3. D. 14. à num. 174.* Pars prima probata est generatim à *num. 543.* Secunda verò à *n. 541.*

585. Dixi *communiter*: nam Vasquez *D. 73. num. 32. & D. 101. c. 6.* excipit ab hac secunda parte peccata, quorum malitia in actu interiore prima-

rio consumatur, atque ex ipso in exteriorem derivatur, de quibus revide *num. 442.* & negat in his repetiri propriam, & specialem malitiam à circumstantia, nisi hæc sit expressè, & directè volita, & intenta, ut in odio, invidia, inobedientia, scandalo, & ingratitude, &c. quia, cum horum specifica malitia ex affectu interno descendat in externum, consequens est pro specifica diversitate affectus interni variari specificam diversitatem malitiæ in ejusmodi peccatis; atqui affectus internus indirectè, seu interpretativè voluntarius specie differt ab affectu directè voluntario: nam voluntarium indirectum sufficit quidem ad generalem malitiam odij, inobedientiæ, ingritudinis, &c. (hujusmodi circumstantiæ dicuntur generales, quia sunt communes omni peccato: quales nunquam addunt novam specie malitiam, nisi circumstantia, à qua dependent, sit expressè volita) ut verò specifica malitia peccatorum internè consumatorum resultet, seu ut sint peccata specialia, necessarium est voluntarium directum ob ea, quæ protuli ex Vasq. *n. 442.*

Hanc opinionem existimat veram Amicus, eamque probat, ac ulterius declarat à *num. 188.* malitia enim non defumitur ex solo objecto, sed etiam ex modo tendendi in objectum: hic autem modus est specie diversus in voluntario indirecto, ac directo ut per se patet. Ergo. Major probatur: directum voluntarium in præfatis paulo ante peccatis inducit malitiam essentialiter diversam ab ea, quam inducit voluntarium indirectum, seu interpretativum; nam non hoc, sed illud inducit formalem disciplinam

centiam personæ in odio, scandalo, aut formalem contemptum præcepti, aut beneficij, ut in peccato inobedienciæ, & ingratiitudinis.

In reliquis autem peccatis exterius consummatis tota malitia desumitur ex objecto, ac circumstantiis, secus ex modo in eas tendendi: etsi varietur modus tendendi ex indirecto in directum, & ideo non variatur essentialiter malitia. Exemplificat: sic furti malitia cum consumetur per rei alienæ acceptionem, manet eadem sive intendatur directè sive indirectè. Econtrà malitia furti commissi in odium proximi est specie diversa: quia modus iste tendendi superaddit displicentiã personæ, quâ caret prior actus.

Item fractio jejunii præcepti manet eadem sive directè sive interpretativè velit gulæ intemperantiam. Econtrà specie diversa erit malitia, si quis frangat ex contemptu præcepti: sic enim superadditur contemptus superioris formalis, qui est diversus specie à virtuali contemptu superioris, qualem continet prior violatio. Ratio quod contemptus personæ in hanc tendit per modum injuriantis, injuria autem maximè diversificatur ex modo tendendi, & irrogandi illam, ut patet in rapina, & contumelia specie diversis à furto, & detractione S.Th. 2.2. q. 66. Art. 4. & q. 72. Art. 1. quorum diversitas oritur ex solo modo diverso irrogandi.

Confirmatur efficaciter: quòd etiam in materia levi peccans per contemptum formalem seu expressum secundum omnes sit reus mortalis peccati, non ex objecto utpote materia levi, ergo ex

modo tendendi in illud; igitur verum est, quod ex diverso tantum voluntario in peccatis internis specie diversa oriatur malitia.

586. Quæres tertio: an actus interni tam inefficaces, quàm efficaces desumant suam bonitatem, aut malitiam à circumstantiis directè, aut indirectè volitis?

Respondeo affirmativè: utrosque desumere à directè volitis. Ita omnes apud Sporer p. 1. Theolog. Mor. tr. 1. c. 3. num. 20.

Respondeo secundò: efficaces attrahere malitiam etiam ex circumstantiis indirectè volitis per dicta à num. 541. Ratio: quia tendunt in objectum cum omnibus circumstantiis acceptum.

Quapropter desiderium efficax mali pro diversitate malorum specie diversorum est specie diversum: debetque exponi in confessione species mali: an fuerit infamia, an mors, an jactura rei familiaris, an copula cum soluta, aut conjugata, &c.

Respondeo tertio: plures affectus inefficaces, nec bonitatem, nec malitiam desumere à circumstantiis non volitis directè Tanner. 10. 2. D. 2. q. 5. dub. 7. ex communi apud Sporer. Quia affectus inefficax communiter fertur in objectum, quasi non esset circumstantiatum, etsi enim cognoscuntur circumstantiæ e. g. quod femina sit conjugata, vel sacra, vel consanguinea, eas tamen non respicit affectus simplex, seu inefficax, e. g. morosa delectationis, sed habet pro objecto præcisè formine pulchritudinem, aut copulæ delectabilitatem, hæc enim allicit ad complacentiam morosam

rosam; secus circumstantia conjugij, aut sacreitatis, aut consanguinitatis, hæc enim non oblectat.

Unde juxta hanc probabilem sententiam contra alios probabiliter dissentientes se accusans morosa delectationis, seu simplicis complacentiæ in re venerea non obligatur explicare statum personæ, circa quam est morosa delectatio: at bene suum statum, nempe an sit conjugatus, aut voto obstrictus. Votum enim castitatis perfectæ excludit omnem profusus affectum liberum contra castitatem, uti etiam matrimonium morosam oblectationem erga non suam arceat conjuges sub mortali, additque speciem adulterij juxta Vasq. 1. 2. D. 112. c. 2. num. 10. quia, inquit, fides matrimonij obligat non solum corpus, sed etiam mentem in aliud objectum turpe non collocare. Cui contradicit Hurt. apud Tamb. *Lib. 2. Method. Confess. c. 7. §. 1. num. 4.* quod assertio Vasq. nulla fundamento probetur, sitque difficile in matrimonio præstari fidem conjugi non collocandi mentem in aliena. Huic opinioni ut probabili subscribit Tamb.

§ 87. Dixi in responsio tertio: *plures affectus inefficaces* non desumere moralitatem à circumstantijs, seu ab objecto ut circumstantiatis; quia aliqui affectus inefficaces sunt de objecto malo, ut est in se, ut dum quis desiderat malum proximo, non à se, sed ab alio inferendum, id est, desiderans sistit in mero desiderio, quin velit suâ voluntate nocere, sed ex odio cupit, ut proximus infametur, vel occidatur ab alio; sed alius infamans, aut occidens fertur in malum

ut est in se, & circumstantiatum, ac specie diversum, ergo etiam inefficaciter desiderans fertur in malum in se, & sumptum cum circumstantijs, proinde sicut qui efficaciter desiderat, peccat peccato specie diverso pro diversitate malorum specifica in confessione exponendorum, ita desiderans inefficaciter.

Item gaudium de malo proximi, cum habeat pro objecto malum præteritum, seu illatum, & qua tale sit peccatum cum suis circumstantijs, gaudium videtur ferri etiam in circumstantias, atque adeo si mala sint specie diversa, hæc sunt detegenda confessario, e.g. an gaudium fuerit de morte, aut de infamia, &c. proximi: hujusmodi enim gaudia specie morali differunt.

Ex hoc ulterius sequitur quod gaudens de copula præterita debeat explicare statum personæ, cui fuit copulatus, non minus quam in desiderio efficaci: unde sicut iste debet exprimere conditionem personæ desideratæ e.g. semel desideravi nuptam, ita in gaudio de copula cum nupta dicere: semel gavissus sum de copula commissa cum conjugata, cit. Tamb. *num. 1.* gaudium enim de copula cum conjugata est non solum contra castitatem, sed etiam contra justitiam: contra quam non est gaudium de copula cum solutâ.

Respondeo primò *ad q. 3.* desiderium inefficax absolutum non differre specie à desiderio efficaci, proinde qualitas mali est explicanda ob rationem datam. Ita Soarez *de Charit. D. 6. S. 2.* contra Dicastill. *de Pœnit. D. 9. num. 498.* Lug. *de Pœnit. D. 16. num. 269.* Moya

tr. 3. de Sacram. Pœnit. D. 3. q. 3. c. 9. Tamb. c. 6. §. 3. num. 9. quorum sententia est in praxi tuta, quia omnia mala, etsi physicè sint specie diversa, desiderantur sub una ratione formali, sub qua comprehenduntur; nempe sub ratione mali, ergo inefficax desiderium non fertur in circumstantias, & specificam malorum differentiam. Unde Cardenas *Crisis Theolog. D. 41. num. 59.* desiderium inefficax parificat delectationi morosæ. Juxta hanc sententiam species mali desiderati non est explicanda in confessione.

588. Respondeo secundò: gaudium de rebus præteritis malis pro horum diversitate est specie diversum; quia fertur in objectum sub omnibus circumstantijs, tendit enim in actum præteritum factum prout factum est, cum sit hujus approbatio. Tamb. *lib. 10. Decal. c. 3. num. 8.* contra Emanuel. Sa *Verb. Confessio num. 16.* cujus hæc propositio: *Qui delectatus est de peccatis præteritis aliis confessis, id solum oporteat, confiteatur, non autem exprimere, quæ illa fuerint peccata* in Edit. Romana fuit deleta: Rationem dat Tamb. quod delectatio tendens in peccata diversa, quamvis confessâ, non tendat in unam rationem communem, sed in ipsas malitias e. g. homicidij, furti, fornicationis, &c. has enim approbat, quæ cum sint oppositæ diversis virtutibus, ideo fatendæ sunt circumstantiæ delectationis. Sanch. *lib. 1. Decal. c. 2. n. 8. juncto 10.* Porro Tambur. & Sanch. loquuntur de delectatione super præteritis, quam videntur distinguere à gaudio, nam de
R. P. Karch, Diss.

isto Tamb. aliter discurret, ut mox patebit.

Econtra morosa delectatio de copula cum conjugata consanguinea, moralis non est specie diversa ob circumstantias specie diversas: hæ enim non opponuntur virtuti castitatis, sed conjugium justitiæ, consanguinitas pietati, sacreitas personæ Religioni, delectatio autem morosa opponitur soli castitati (nisi feratur expressè in præfatas circumstantias, puta: oblectando se in copula cum conjugata ut tali) nam formale ejus motivum est carnalis delectabilitas, quæ est ejusdem rationis in præfatis copulis, ergo est eadem etiam species morosæ delectationis: circumstantiæ autem præfate non oblectant, Valq. 1. 2. D. 112. num. 7. & seqq.

589. Nihilominus Tamb. cit. *lib. 2. Confess. c. 6. §. 3. num. 10.* probabiliter sustinet idem esse sentiendum de gaudio super malis præteritis, quod de desiderio inefficaci docuit num. 9. à me relatus num. 587. *vers. Respondeo primo* unde sicut istud non evadit diversum à malo desiderato specie diverso: proinde sufficit, si desiderans se accuset sic: *Se toties de gravi proximi malo delectatum*, sine obligatione exprimendi malum, de quo gavisus est. Juxta quam doctrinam fatendum est, quod, sicut desiderium inefficax habet pro objecto malum sub ratione communi omnibus, ita gaudium, proinde uterque iste affectus inefficax opponatur soli charitati, Wiesmann *in Brevissimo compendio doctrine moralis. Tit. contra charitatem DEI & proximi. Folio mihi 69.* citans Laym. & cum invidia sit etiam affe-

affectus inefficax, invidus non debet exprimere bonum, quod invidet.

Quærit opportunè cit: Tamb. utrum delectans se de gravi malo proximi e.g. infamia, contumelia, furto etsi eadem displiceat bonum oppositum, fama, honor, bona fortunæ, duo specie peccata committat? & recte respondet negativè: quia unum inibitur in altero; gaudens enim de malo: virtualiter habet displicentiam de bono opposito, consequenter gaudium tale, & displicentia contrariantur eidem virtuti charitatis: & ideo bona est confessio hæc: *bis per malam voluntatem circa bona, vel mala ejusdem proximi charitatem læsi*, nempe graviter, siquidem Author loquitur de malo gravi.

590. Quæres quarto: an omnes circumstantiæ, quæ actum externum reddunt bonum, aut malum, transeant in objectum actûs interni, atque adeo respectu hujus non sunt circumstantiæ? Communis affirmat apud Izquierdo *de DEO D. 35. n. 172.* ipse distinguit negans de circumstantiis reddentibus malum actum externum, & hunc in ratione finis alicujus vitij constituentibus, quia, ut sæpe insinuat, & assertum *à num. 541.* ad contrahendam turpitudinem actûs necesse non est, ut moveat sive finis vitij, sive turpitudinis, sed satis est præcognosci & fieri actum ex quocunque motivo.

Econtra dum circumstantiæ actum externum constituunt in ratione finis alicujus virtutis, non potest actus evadere internus honestus honestate talis virtutis, nisi objectum formale motivum sit circumstantia constituens actum externum

in esse finis, aut saltem essentialiter connotetur. Siquidem *per num. 545.* ut actus sit in specie alicujus virtutis, debet directè intendi hujus proprius finis, ac ab eo moveri, ergo etiam à circumstantia illa, quæ eum constituit in ratione finis, ergo relatè ad actum talem honestum non est circumstantia, sed objectum essentialè volitum, aut connotatum. Exemplum sit in collatione pecuniæ datæ pauperi: paupertas est circumstantia accidentaliter collationi, ea tamen essentialiter est requisita, ut collatio pecuniæ evadat sublevatio miseriæ e.g. Petri, hæc est finis virtutis misericordiæ: ut ergo volitio interna imperans collationem pecuniæ evadat actus virtutis misericordiæ, debet tendere in illam prout est sublevatio miseriæ Petri, ergo essentialiter in miseriam Petri tendit, habetque eam pro objecto, non quidem volito, seu amato, sed connotato. Nam ab illa evadit specialiter amabilis, prout necesse est, ut collatio pecuniæ sit actus misericordiæ, ad quod non est necesse, ut ametur miseria, sed connotetur, uti ex obvijs instantijs monstratur: medicina in esse amabilis, ac utilis ad morbum pellendum essentialiter constituitur partim per entitatem medicinæ, partim per talem morbum: amans tamen medicinam non debet amare morbum, sed essentialiter connotatur ab actu interno volente medicinam.

Si petas: quid sit actum internum connotare aliquod objectum? Respondeo: aliud non esse, quam quid internus dicat ad istud essentialè respectum, vi cuius intrinsecè exigit, ut se habeat eo modo, quo requiritur, ut actus conno-

tans existat: sic ut voluntas dandi Petro pecuniam sit actus misericordiae pro objecto voluto habet ipsam dationem pecuniae, pro objecto verò essentialiter connotato ipsam paupertatem, seu miseriam, velut conditionem essentialiter necessariam. Quam etsi non amet, essentialiter tamen praexigit aut potius praesupponit in Petro, & ideo circumstantia misericordiae, etsi sit circumstantia extrinseca respectu collationis externae pecuniae, ac etiam ipsius volitionis internae consideratae in genere physico, consideratae tamen in genere moris, videlicet virtutis misericordiae, non est circumstantia, sed objectum essentialiter necessarium non amatum, sed connotatum, & praesuppositum.

591. Quaes quito: an actus internus sine actu externo possit à circumstantia accessoria sibi reddi moraliter malus, aut bonus? Respondeo affirmative: sic si quis voveat se non eliciturum certum actum internum, aut eliciturum; prior actus internus elicitus evadit moraliter malus malitiâ oppositâ Religioni ex circumstantia accessoriae voti; posterior verò ab eadem redditur moraliter bonus bonitate virtutis Religionis, Izquierdo *num. 175.* advertens: ut actus iste internus ex circumstantia voti evadat actus spectans ad Religionem, opus esse volitione reflexâ implendi votum per ipsum actum, nam sine hac reflexione non amatur proprius finis Religionis, hujusque honestas moralis. Ex dictis hucusque.

592. Inferes primo: ex circumstantijs aliquas dare actui primam malitiam, ut si actus bonus; aut indifferens fiat ex fine malo: ut si des Eleemosynam

ex fine vanae gloriae, aut domo egrediaris ut occidas hominem. Econtra aliquas circumstantias dare actui primam bonitatem moralem; ut si pergas ad forum ex fine misero succurrendi, iter hoc est actus indifferens, cui dat primam bonitatem sublevatio miseri.

Inferes secundò: quasdam circumstantias supra malitiam, aut bonitatem, quam praesupponunt adjicere novam speciem diversam: sic accessus ad conjugatam fornicationis malitiae supperaddit malitiam injustitiae speciem diversam. Econtra dans Eleemosynam parenti aut sacrae personae pauperi non solum quia pauper est, sed etiam quia Pater est, aut persona sacra, ultra bonum morale misericordiae adjicis in primo casu bonum morale pietatis, in altero bonum morale Religionis speciem diversum.

Inferes tertio: aliquas circumstantias intra eandem speciem augere bonitatem, aut malitiam. Ut sit in circumstantijs magnitudinis, seu majoritatis, & parvitatatis, sive minoritatis, ut declaratum est *num. 571. & seqq.* Circumstantia se tenentes ex parte actus (de quibus vide *num. 584.*) augent intra eandem speciem exceptâ libertate, quando ex mortali defectu libertatis fit veniale, aut econtra. Quia, inquit Comptonus *to. 1. D. 94. S. 2. num. 5.* actus dignus poenâ aeternâ non est moraliter ejusdem speciei cum actu digno poenâ solum temporali.

Inferes quartò: ut circumstantia tribuat speciem, non necessario debet esse semper volita. Sic miseria est circumstantia requisita, ut datio pecuniae

fit in specie misericordiae, quin illa sit volita per *num.* 590. Vasq. 1. 2. D. 53. *num.* 14.

593. Inferes quintò: circumstantias primo constituentes in genere moris aliquem actum respectu illius non esse circumstantias, sed transire in objectum, quia non supponunt actus substantiam in linea talis moris, Vasq. c. 2.

Inferes sextò: circumstantias mutantes speciem non esse circumstantias respectu speciei, quam inducunt, sed respectu alterius, quam supponunt. Sic dum res furtiva est sacra, circumstantia sanctificationis est circumstantia respectu furti ut sic; at respectu furti ut sacrilegi, seu sacrilegij est de substantia, inducitque conditionem principalis objecti: circumstantia conjugij est circumstantia respectu fornicationis, respectu verò novæ speciei injustitiæ, quam addit, transit in conditionem objecti, cit. Vasq.

Nihilominus rectè advertit Izquierdo *num.* 177. esse quaestionem de nomine: an videlicet dicendum sit circumstantia actus, quidquid accidit substantiæ physiciæ ejus; vel verò id duntaxat, quod accidit substantiæ ejus moraliter? hoc secundum arbitratur citatus Vasq. docens: quod circumstantia tribuens primam malitiam, non sit circumstantia, sed transeat in objectum, sive in substantiam actus. Econtra Izquierdo putat primum modum dicendi videri aptiorem: juxta quem id, quod tribuit primam malitiam, potest retinere conceptum circumstantiæ: sic exitus è domo ex fine malo, accipit ab hoc primam malitiam, finisque malus oppositus est cir-

cumstantia respectu substantiæ physiciæ exitus, etsi in esse moris transeat in ejus objectum.

594. Quæres sextò: an circumstantia personæ operantis sit revocanda ad circumstantias se tenentes ex parte actus? Affirmat Coninch apud Bartholom. Magistrum de *Actib. Hum.* D. 5. n. 219. sic sanctitas operantis etiam ignota confert ad bonitatem actus per modum principij dignificantis; sanctitas enim operantis, quamvis non conducat ad majorem bonitatem moralem, seu ad virtuositatem operis, conducit tamen ad majorem acceptabilitatem ad præmium; sic Patri, etsi opera filiorum sint gratiora, non tamen ideo sunt meliora, sive virtuosiora operibus factis à non filio cum similibus omnino circumstantijs exceptâ filiatione. Ut igitur conditio, dignitasque operantis det effectum formalem digni non est necesse eam præcognosci. Et quoad hunc effectum personæ circumstantia est similis circumstantijs se tenentibus ex parte actus.

Econtra ut à conditione status operantis evadat opus laudabilius, sive moraliter melius, necesse est, ut operans præcognoscat statum suum: sic Princeps conscius suæ dignitatis, si se humiliet, efficit actum moraliter meliorem, quam plebejus. cum tamen aliàs par esset utriusque humiliatio ignoratâ conditione. Item laceffitus injurijs benefaciens laceffitenti cum præscitis injurijs majus præstat beneficium illi, quam præstando alteri, à quo multis officij est devinctus.

Hinc etiam patet, quod conditio operantis cognita augere possit malitiam ejus-

eiusdem (ut patet in eo qui habens in memoria beneficia accepta ab altero, hunc offendendo gravius peccat, quam beneficiorum ignarus) imò etiam novam speciem addere: sic si voto castitatis ligatus fornicetur cum scientia voti, committit Sacrilegium, cuius non fit reus fornicando cum invincibili inadvertentia ad votum. *Herinxbic D. 3. n. 65.*

595. Quæres septimò; quæ ex circumstantijs novam speciem malitiam adferant actui? Respondeo: illas adferre, quæ addunt deformitatem notabiliter diversam, hoc est, talem. Quæ, etsi per possibile, vel impossibile ex alijs capitibus actus esset licitus, adhuc foret sufficiens ratio illum prohibendi titulo deformitatis, quam talis circumstantia fundat.

Ut autem hanc deformitatem deprehendas in concursu malitiæ (quam actus habet ex objecto principali) substantialis cum malitia accidentali, quam attrahit ex circumstantia, compara has duas malitias inter se, & indaga; an, si substantialis malitia non esset prohibita, adhuc malitia ex circumstantia appareat specialiter difformis difformitate non sita in sola majoritate? si appareat, malitia ex circumstantia specie morali differt à malitia ex objecto: sic in furto rei sacræ malitia substantialis est furtum, malitia Sacrilegij est ex circumstantia sacreitatis, hæc malitia specie morali differt à prima, quia, etsi fingas licitum esse furari, adhuc est specialis deformitas rem Sacram furari titulo reverentiæ debitæ rei Sacræ: & è contra si per impossibile fas esset rem Sacram sibi appropriare, adhuc tamen est

singularis ratio non tractandi rem alienam invito rationabiliter domino.

Si autem ratio prohibendi habeatur ex majoritate, seu excessu malitiæ, tunc id, quod majus est altero, seu cuius malitia apparet gravior, fingatur non esse prohibitum, sed licitum, facta hæc suppositione, inspiciatur: an adhuc in malitia minore sit ratio specialis, ob quam mereatur prohiberi nec ne? si ita, dic specie morali differre: sic adulterium est gravius fornicatione, & ab ista differt specie, quia licet per impossibile non esset illicitum adulterium ut tale, seu formalitas injustitiæ cessaret, attamen remanet specialis ratio fundata in virtute castitatis prohibendi fornicationem, videlicet periculum male educandi prolem.

Si inter duo invicem comparata unum ex terminis apparet gravius altero, & fingatur id, quod majus est, esse licitum, si in hac ficta hypothese nulla superest specialis ratio vetandi illud, quod ex terminis constat esse levius, hæc duæ malitiæ solo numero differunt: ut furtum centum, & furtum quinquaginta aureorum: data enim licentiâ furandi centum, nulla restat ratio inhibendi furtum minus.

Si autem his omnibus expensis remanet dubium, aut stat utriusque probabilitas circa specificam differentiam malitiarum invicem collatarum, erit dubia, aut probabilis specifica inter eas diversitas.

Regula hæc de specifica diversitate malitiarum applicanda est specificæ diversitati actuum bonorum moralium à con-

trario sensu: ut comparatis invicem actibus duobus moraliter bonis, quis fingat cessare rationem, in qua radicatur bonitas unius actus, nihilominus adhuc non cesset ratio fundans bonitatem alterius:

bonitas moralis hujus differt specie à bonitate priore &c.

Regula hæc habet Authorem Harnold. *lib. 2. Theolog. tract. 2. cap. 1. Controvers. 6.*

§. III.

De morali bonitate, & malitia actuum ex singulis circumstantiis.

596. **T**heologi cum S. Th. 1. 2. q. 7. art. 3. ordinariè enarrant septem hoc versu comprehensas.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

D. Th. addit octavam *circa quid* ex Aristotele 3. *Eth. cap. 1.* verùm hæc videtur comprehensa in circumstantia *quid*, aut spectat ad causam materialem, id est, ad objectum materiale, circa quod actus occupatur.

Rationem, cur tot assignentur circumstantiæ? dat D. Th. nam circumstantiæ actus moralis sunt, quæ actus substantiam non constituunt, cum tamen attingunt constituendo illum meliorem, aut deteriorem per dicta toto paragrapho præcedente, sed ejusmodi sunt enumeratæ octo: quia actus substantiam possunt tripliciter attingere: primò, ipsum actum secundum se immediatè afficiendo, ut modus, quo fit, locus, & tempus, quibus fit, & sic sunt jam tres cir-

cumstantiæ, nempe *ubi, quomodo, quando*. Secundò, aliqua afficiunt effectum actus, ut circumstantia *quid*, hæc est quarta circumstantia. Tertio, alia afficiunt actus causam, ut reliquæ quatuor; circumstantia enim *quis* spectat ad causam effectivam principalem; circumstantia *quibus auxilijs* pertinet ad causam instrumentalem; circumstantia *cur* ad causam finalem: circumstantia *circa quid* importat causam materialem, seu objectum materiale, circa quod se actio moralis exercet. Singulas per curramus.

De Circumstantia quis.

597. **H**æc circumstantia non denotat personam operantis: hæc enim spectat ad actus substantiam, cum sine agente nequeat esse, sed conditionem, seu qualitatem personæ, aut ætatem, statum, officium, votum, conjugium, cœlibatum, statum Religionis, Virginitatis, Prælati, Parochi, Sanctitatis